

KRZYSZTOF BARDSKI (opr.), *Tradycje hebrajskie o Jezusie*, za stroną prywatną: <https://tinyurl.com/t7tbwnr> (dostęp: 02/04/2020)¹.

Wprowadzenie

Teksty dotyczące Jezusa przekazane przez najstarszą tradycję żydowską możemy zaliczyć do swoistego rodzaju apokryfów. Ich późna datacja² jak również liczne nieścisłości historyczne oraz sprzeczności wynikające z porównania z innymi źródłami pozbawiają je większej wartości historycznej, tym niemniej pozwalają przyjrzeć się jak postać Jezusa była postrzegana przez pierwotny judaizm. Jest to obraz negatywny. Jezus uważany jest za heretyka, czarnoksiężnika, bałwochwalcę, któremu przypisywano sprzeniewierzenie się Prawu Mojżeszowemu. Późniejsze teksty średniowieczne (np. *Toledot Jeszu*) przedstawiają Jezusa w barwach jeszcze ciemniejszych. Głównym adresatem polemiki są tzw. minim, czyli judeochrześcijanie oraz Żydzi sympatyzujący z chrześcijaństwem.

1. *Talmud Babiloński*, Traktat Sanhedrin 67a (fragmentu nie ma w cenzurowanych wydaniach Talmudu).

Na tych, którzy według Prawa winni są śmierci, nie urządza się zasadzek, z wyjątkiem publicznych zwodzicieli. Co należy uczynić? Trzeba zapalić świecę w izbie wewnętrznej, zaś świadków umieścić w izbie zewnętrznej, aby mogli go widzieć i słyszeć, lecz by on ich nie widział. Wtedy ten, którego przedtem usiłował uwieść, mówi mu: powtórz proszę to, co przedtem powiedziałeś, tu prywatnie. Wtedy jeśli on to powie, ten odwodzi go: Jakżebyśmy opuścili naszego Boga, który jest w niebie i służyli bożkom? Jeśli na te słowa nawróci się i opamięta, to dobrze, jeśli zaś powie: to jest nasz obowiązek i tak należy czynić – wówczas świadkowie z zewnątrz słysząc go, poprowadzą go do sądu i ukamienują. Tak zrobili synowi Stady w Lod i powiesili Go w wigilię święta Paschy. Ów syn Stady znany był też jako syn Pandiry. Rzekł bowiem Rabbi Chasda: Mężem Jego matki był Stada, zaś jej kochankiem – Pandira. Inni mówią, że jej małżonkiem był Pafus syn Jehudy. Mówią też, że jego matką była Stada, czyli Miriam, która trudniła się – jak się

---

¹ Tłumaczenia z języka hebrajskiego dokonano na podstawie: The CD-rom Judaic Classics Library, Institute for Computers in Jewish Life and Davka.

² Ostateczna redakcja Talmudu Babilońskiego, w którym zawarta jest większość przytoczonych przez nas świadectw, pochodzi z VI-VII w.

zdaje – układaniem włosów kobiet³. Tak mówią w Pumbedicie⁴. Ona to uciekła od swego męża.

2. *Talmud Babiloński*, Traktat Sanhedrin 107b.

Nasi Rabinzi nauczali: Niech lewa ręka odpycha, lecz prawa niech zaprasza do powrotu. Nie jak Elias, który odpychał Gehaziego obiema rękoma i nie jak Rabbi Jozua syn Perahji, który odtrącał Jezusa Nazarejczyka obiema rękoma⁵.

3. *Talmud Babiloński*, Traktat Sanhedrin 107b (fragmentu nie ma w cenzurowanych wydaniach Talmudu)

Gdy król Janneusz⁶ dokonał rzezi Rabinów, Rabbi Jozua syn Perahji (wraz z Jezusem) uciekł do Egiptu. Skoro ponownie nastąpił pokój, Szymon syn Szetacha napisał do niego: „Ode mnie, Świętego Miasta (Jeruzalem), do ciebie, Aleksandrio Egipska (moja siostra). Mój mąż mieszka u ciebie, więc jestem zrozpaczona”. Na to on wstał, wyruszył w drogę i przybył do pewnej gospody, gdzie okazano mu wielkie względy. Rzekł: „Jaka piękna jest ta aksania⁷!” Na to (Jezus) powiedział: „Rabbi, jej oczy są zaropiałe”. Odrzekł: „Nikczemniku! Brak ci opamiętania!”. Zagrzmiął czterema setkami trąb⁸ i wyklął Jezusa. Jezus wielokrotnie przychodził do niego i prosił go: „Przyjmij mnie!”, lecz on nie zwracał na Niego uwagi. Pewnego razu, gdy Rabbi Jozua odmawiał modlitwę Szema⁹, Jezus stanął przed nim. Wówczas chciał Go przyjąć i skinął na Niego. Jezus myślał, że chce Go odpędzić, więc poszedł, postawił pionowo cegłę i oddał jej pokłon. „Żałuj tego, co uczyniłeś!” – rzekł Rabbi Jozua. Odparł: „Tego nauczyłem się od ciebie: Jeśli ktoś grzeszy i innych nakłania do grzechu, nie jest w stanie żałować”. Mistrz mówił: „Jezus Nazarejczyk uprawiał magię i zwodził Izraela”.

---

³ Aramejskie *mageddela* oznacza układaczkę włosów. Może chodzić o zniekształcone imię Marii Magdaleny.

⁴ Miasto niedaleko Bagdadu, pomiędzy Tygrysem a Eufratem, gdzie działała ważna szkoła rabinistyczna, często wzmiankowana w Talmudzie Babilońskim.

⁵ Od słów „i nie” rozpoczyna się tekst, którego brakuje w ocenzurowanych wydaniach Talmudu, które drukowano w krajach chrześcijańskich, gdzie publikacja książek poddana była cenzurze Kościelnej.

⁶ Anachroniczny kontekst historyczny, gdyż król Janneusz panował w latach 104-78 przed narodzeniem Chrystusa.

⁷ Termin dwuznaczny oznaczający gospodę oraz kobietę pracującą w gospodzie.

⁸ Wyrażenie oznaczające uroczyste ogłoszenie wyroku. Rabbi Jozua potępia Jezusa, gdyż uważa go za człowieka myślącego tylko o kobietach, a ponadto przypisującego takie myślenie również swemu nauczycielowi.

⁹ Modlitwa składająca się z tekstów Pwt 6,4-9; 11,13-21 i Lb 15,37-41, odmawiana w ramach modłów porannych i wieczornych. Nazwa pochodzi od pierwszych słów „Szema Israel” – Słuchaj Izraelu.

4. *Midrasz Kohelet Rabbah*, ad Koh 1,24 (podobny przekaz: *Talmud babiloński*, Traktat Awoda Zara 16b; *Jalkut Szimoni*, ad Mi 1 i Prz 5,8)

Gdy Rabbi Eleazar został wypuszczony na wolność po aresztowaniu z powodu zarzutu herezji¹⁰, odczuwał głęboką zgryzotę. Wówczas jego uczniowie przyszedli, by podnieść go na duchu, lecz on nie przyjmował pocieszenia. Rabbi Akiba¹¹ odwiedził go i rzekł: „Rabbi, być może ktoś spośród odszczepieńców¹² powiedział ci coś, co ty uznałeś za słuszne”. Odrzekł: „Na Niebiosa! Przypominam sobie! Pewnego razu szedłem główną ulicą Seforis, gdy podszedł do mnie człowiek imieniem Jakub z Kefar Sekania¹³ i powiedział mi słowa Kogoś-tam¹⁴, które podobały mi się, mianowicie: «Napisano w waszej Torze: Nie zaniesiesz do domu Pana, Boga twego, zarobku nierządnic, jak i zapłaty dla psa (Pwt 23,19), cóż więc należy z nim zrobić?» Odpowiedziałem: «Owszem, nie wolno przeznaczać go na ten cel». Rzekł do mnie: «Skoro nie wolno złożyć go w ofierze, to czyżby należało go zniszczyć?» Powiedziałem: «W takim razie, na co należy je wydać?» Odparł: «Należy zbudować za nie łaźnie i ustępy». Odrzekłem: «Słusznie powiedziałeś», gdyż umknął mi z pamięci zakaz przyświadczenia słowom odszczepieńca. Gdy ten spostrzegł, że potwierdziłem jego słowa, dodał: «Tak powiedział Ktoś-tam: To, co pochodzi z nieczystości, niech będzie przeznaczone dla nieczystości, gdyż powiedziano: Z zapłaty nierządnic są nagromadzone i w zapłatę nierządnic się obrócą (Mi 1,7); niech zostanie zatem przeznaczone na ustępy publiczne». Słowa te spodobały mi się i dlatego zostałem zaaresztowany pod zarzutem herezji”.

5. *Talmud Babiloński*, Traktat Sanhedrin 43

Naucza się, że Jeszu¹⁵ został powieszony w wigilię święta Paschy¹⁶. Czterdzieści dni

---

¹⁰ Rabbi Eleazar ben Hyrkanos został aresztowany podczas prześladowania za cesarza Trajana w 106 r. pod zarzutem wyznawania chrześcijaństwa.

¹¹ Rabbi Akiba, współtwórca Miszny i bohater licznych budujących opowieści, jest uważany za jednego z najwybitniejszych przedstawicieli starożytnego judaizmu. Poniósł śmierć męczeńską w 135 r. po upadku powstania Bar Kochby, którego uważał za mesjasza.

¹² Hebrajskie *minim* (dosł. gatunki, rodzaje) oznacza sekty, w szczególności zaś odnosi się do chrześcijan.

¹³ Przypuszczalnie Siknin w Galilei. Niektórzy identyfikują tę postać z Jakubem synem Alfeusza (Mk 3,18) lub Jakubem młodszym (Mk 15,40)..

¹⁴ Hebrajskie *peloni* (ktoś tam, jakiś człowiek, niejaki) w niektórych kontekstach odnosi się do Jezusa, którego imienia nie wspominało wiele starożytnych tekstów hebrajskich (zgodnie z interpretacją skróconej formy imienia Jezusa – Jeszu, której poszczególne litery odczytywano jako inicjały wyrazów zdania: *Immach szemo we-zikro* – Niech Jego imię i pamięć zostaną wymazane).

¹⁵ Pogardliwy skrót imienia Jezusa. Niektóre rękopisy mają w tym miejscu *Jeszu ha-nocri* (Jeszu Nazarejczyk).

¹⁶ W cenzurowanych wydaniach Talmudu czytamy tylko to zdanie, cała dalsza część przytoczonego przez nas tekstu znajduje się w rękopisach lub wydaniach współczesnych.

przed wykonaniem wyroku herold ogłosił: „Ma zostać ukamienowany, gdyż uprawiał magię i wzywał Izraela do apostazji. Jeśli ktokolwiek ma coś do powiedzenia w Jego obronie, niech wystąpi i wstawi się z Nim!” Skoro jednak nikt nie stanął w Jego obronie, został On powieszony w wigilię święta Paschy.

6. *Talmud Babiloński*, Traktat Sanhedrin 106b

Pewien odszczepieniec rzekł do Rabbi Haniny: „Czy wiesz ile lat żył Balaam¹⁷?” Odrzekł: „Nie zostało to określone, lecz skoro napisano, że mąż krwawy i podstępny nie dożyje połowy swoich dni (por. Ps 55,24), to zapewne żył trzydzieści trzy lub trzydzieści cztery lata”. Ten potwierdził: „Osobiście znam «Dzieje Balaama»¹⁸, gdzie napisano: «Nędzny Balaam miał trzydzieści lat, gdy Pinchas Złoczyńca zabił Go¹⁹»”. Mar, syn Rabiny, rzekł do swoich synów: W odniesieniu do tych, którzy nie mają udziału w świecie przyszłym, nie powinniście powoływać się na teksty Biblii, z wyjątkiem niecnego Balaama. Wszystko, co zostało napisane o Nim, należy interpretować na Jego niekorzyść.

7. *Talmud Babiloński*, Traktat Szabbat 104b

Rabbi Eleazar przekazał mędrcom następującą naukę: „Syn Stady przywiózł z Egiptu zaklęcia magiczne (zapisane) w nacięciach na jego skórze”. Odrzekli mu: „On był głupcem od głupca nie należy wymagać świadectwa”. Ów syn Stady znany był też jako syn Pandiry²⁰.

8. *Talmud Jerozolimski*, Traktat Ta'anit 9b

Rabbi Abahu rzekł: „Jeśli jakiś człowiek powie ci: «Jestem bogiem» – kłamie. Jeśli powie: «Jestem Synem Człowieczym» – w końcu pożałuje tego. Jeśli powie: «wstępuję do nieba» – będą to słowa, których nie spełni”.

9. *Talmud Babiloński*, Traktat Szabbat 116a-b

Matka Szalom, żona rabbi Eleazara i siostra rabbi Gamaliela, miała za sąsiada pewnego filozofa, o którym mówiono, że nie jest przekupny. Chcąc wystawić go na próbę, przyniosła mu złotą lampę, stanęła przed nim i rzekła: „Chcę mieć udział w spadku po

---

¹⁷ Wielokrotnie w Talmudzie pod imieniem Balaama kryją się aluzje do Jezusa.

¹⁸ Przypuszczalnie Ewangelie.

¹⁹ Przypuszczalnie Poncjusz Piłat.

²⁰ Dalszy ciąg pokrywa się z: Traktat Sahhedrin 67a.

moim ojcu”. Odrzekł: „Więc podzielcie się”. Na to rzekł [rabbi Gamaliel]: „Nasze prawo nakazuje, że gdzie jest syn, tam córka nie dziedziczy²¹”. Ten odparł: „Od czasu waszego wygnania z ziemi [Izraela], prawo Mojżesza zostało zastąpione inną księgą²², w której napisano: «syn i córka dziedziczą po równo »”. Następnego dnia rabbi Gamaliel przyprowadził libijskiego osła i rzekł: „Przeczytaj na końcu księgi, gdzie napisano: «Nie przyszedłem znieść prawa Mojżesza ani dodać niczego do prawa Mojżesza»²³, a właśnie tam jest napisane, że gdzie jest syn, tam córka nie dziedziczy”. Kobieta rzekła [do rabbi Gamaliela]: „Niech twoje światło jaśnieje jak lampa”. Rabbi Gamaliel zaś powiedział: „Przyszedł osioł²⁴ i przewrócił lampę”.

10. *Talmud Babiloński*, Traktat Sanhedrin 103a

„Niedola nie przystąpi do ciebie²⁵” – to znaczy, że nie przerażą cię ani złe sny ani złe myśli. „Plaga nie przybliży się do twego namiotu²⁶” – to znaczy, że nie będziesz miał syna lub ucznia, któryby wobec wszystkich przypalił swoją strawę²⁷ jak Jezus Nazareńczyk²⁸.

11. *Talmud Jerozolimski*, Traktat Szabbat 77a

Przydarzyło się rabbi Eleazarowi ben Dama, że ukąsił go wąż. Przyszedł do niego Jakub z Kefar Sama, by uzdrowić go w imię Jezusa syna Pandiry, lecz rabbi Iszmael nie pozwolił mu. [Jakub] rzekł: „Udowodnię ci, że On [Jezus] i mnie może uzdrowić”. Nie zdążył jednak, gdyż Eleazar ben Dama zmarł. Rzekł rabbi Iszmael: „Szczęśliwy jesteś, Eleazarze ben Dama, gdyż w pokoju odszedłeś ze świata, bowiem nie zburzyłeś ogrodzenia, które wzniesli mędrcy²⁹, jak jest napisane: «Kto burzy ogrodzenie, tego ukąsi wąż»³⁰. Czyżby więc wąż go nie ukąsił? Owszem, nie ukąsił go ten wąż, który pozbawia udziału w przyszłym świecie.

---

²¹ Przepis wynikający z interpretacji Lb 27,8.

²² Kodeks Oksfordzki zawiera w tym miejscu: „Ewangelią”.

²³ Por. Mt 5,17nn.

²⁴ Przymuszczenie ironiczna aluzja do Jezusa.

²⁵ Ps 91,10.

²⁶ Tamże.

²⁷ Wyrażenie oznaczające sprzeniewierzenie się tradycji.

²⁸ W niektórych wydaniach ostatnie słowa zostały pominięte.

²⁹ Aluzja do tzw. ogrodzenia wokół Tory, czyli przepisów i tradycji, które nie znajdują się w Prawie Mojżesza, lecz zostały wprowadzone, by zabezpieczyć przed niebezpieczeństwem przekroczenia przykazań Prawa. Zob *Pirqe Awot* 1,1.

³⁰ Koh 10,8.

12. *Talmud Babiloński*, Traktat Sanhedrin 43a

Jezus miał pięciu uczniów: Mattaj, Naqaj, Necer, Buni i Toda. Gdy Mattaj został postawiony przed sądem, rzekł: „Czy Mattaj powinien zostać stracony? Przecież napisano: «Kiedyż przyjdę i ujrzę oblicze Boże?»³¹” Oni odrzekli: „Tak, Mattaj ma zostać stracony, gdyż napisano: «Kiedyż on umrze i zginie imię jego?»³²”. Gdy przyprowadzono Naqaję, rzekł: „Czy Naqaj powinien zostać stracony? Przecież napisano: «Nie wydasz wyroku śmierci na niewinnego»³³”. Oni odrzekli: „Tak, Naqaj ma zostać stracony, gdyż napisano: «Niewinnego zabija w ukryciu»³⁴”. Gdy przyprowadzono Necera, rzekł: „Czy Necer powinien zostać stracony? Przecież napisano: «Wypuści odrośl z jego korzeni»³⁵”. Oni odrzekli: „Tak, Necer ma zostać stracony, gdyż napisano: «Jesteś wyrzucony ze swego grobu jak ścierwo obrzydliwe»³⁶”. Gdy przyprowadzono Buniego, rzekł: „Czy Buni powinien zostać stracony? Przecież napisano: «Syn mój pierworodny»³⁷”. Oni odrzekli: „Tak, Buni ma zostać stracony, gdyż napisano: «Ja zabiję twego syna pierworodnego»³⁸”. Gdy przyprowadzono Todę, rzekł: „Czy Toda powinien zostać stracony? Przecież napisano: «Psalm, dziękczynienie»³⁹”. Oni odrzekli: „Tak, Toda ma zostać stracony, gdyż napisano: «Kto składa Mi ofiarę dziękczynną, ten cześć mi oddaje»⁴⁰”.

---

³¹ Ps 42,3. Imię „Mattaj” oznacza po hebr. „kiedy?”.

³² Ps 41,6.

³³ Wj 23,7. Imię „Naqaj” nawiązuje do hebrajskiego „naqi” – niewinny.

³⁴ Ps 10,8.

³⁵ Iz 11,1. Imię „Necer” oznacza po hebrajsku „odrośl” lub „ścierwo”.

³⁶ Iz 14,19.

³⁷ Wj 4,22. Imię „Buni” nawiązuje do hebrajskiego „beni” – mój syn.

³⁸ Wj 4,23.

³⁹ Ps 100,1. Imię „Toda” oznacza po hebrajsku „dziękczynienie”.

⁴⁰ Ps 50,23.